

УДК 341.238.(477:061.1ЄС):341.24

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ВІДПОВІДНО ДО УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ

Іван Городиський

*Український католицький університет,
вул. Лл. Свенціцького, 17, м. Львів 79011, Україна, тел. (032) 240-99-44,
e-mail: Ivan.Horodyskyy@gmail.com*

Досліджено питання правового регулювання відносин між Україною та Європейським Союзом у сфері безпеки та оборони. Особлива увага приділена вивченню основних етапів становлення і розвитку європейської політики безпеки і оборони та етапів співробітництва між Україною та Європейським Союзом у цій сфері.

З'ясовано, що спільна політика безпеки і оборони ЄС є результатом складних майже сімдесятирічних процесів інтеграції європейських країн, яка почалася в 1948 р. Наголошено на положеннях міжнародних договорів та угод, які встановлюють основні принципи оборонної співпраці між Україною Європейським Союзом.

Проаналізовано ті положення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, які стосуються цих питань, визначено основи співпраці між сторонами у цій сфері, які містяться в ній. Серед основних напрямків співпраці, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, проаналізовано положення, які стосуються ядерного роззброєння і нерозповсюдження ядерної зброї, боротьбі з тероризмом, військово-технічного співробітництва.

Виділено перспективні напрямки співпраці на рівні Україна – Європейський Союз у сфері безпеки та оборони.

Ключові слова: спільна політика безпеки і оборони, Угода про асоціацію, Європейський Союз, Україна-ЄС.

Укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – Угода) ознаменувало не тільки перемогу демократичних прагнень українців та європейського бачення майбутнього незалежної України. Її головною подією, яка перебуває на другорядному плані у зв'язку з подіями 2013–2015 рр., є започаткування якісно нового етапу співробітництва між Україною та ЄС, який дасть змогу поглибити та вивести на новий рівень процес європейської інтеграції нашої держави.

Головною предметною сферою дії Угоди є економіка та торгівля. Водночас у цьому документі містяться положення, які визначають стратегічний курс співробітництва у низці важливих сфер. Однією з таких, яка має фундаментальне значення в сучасних умовах, є сфера безпеки та оборони. Розвиток співробітництва України та ЄС у цьому

напрямі є невід'ємною запорукою успішного завершення процесів входження України в політичний простір ЄС. Снігір О.В. зазначив: «Залучення України до участі в СПБО (СПБО – прим. авт.) дасть змогу нашій державі стати активним учасником формування системи забезпечення європейської безпеки, зниження рівня загроз та конфліктності на європейському континенті. ... сприятиме європейській ідентифікації та інкорпорації України в політико-економічний, соціальний та культурний простір Євросоюзу та одночасно наблизить у часі та збільшить шанси на повноцінну інтеграцію України в ЄС» [7].

Спільна політика безпеки та оборони ЄС (далі – СПБО ЄС) є результатом складних майже сімдесятирічних процесів інтеграції європейських країн, яка розпочалася у 1948 р. укладенням Договору про союз і взаємодопомогу (т. зв. Дюнкеркський договір) між Францією та Великобританією. У Договорі передбачено узгоджені спільні дії сторін у випадку нарощування військового потенціалу Німеччини або ж збройного конфлікту з нею [9]. Сьогодні СПБО ЄС розглядають як один важливих напрямів європейської інтеграції, кінцевою метою якого, відповідно до Лісабонського договору, є забезпечення ЄС власним військовим потенціалом як для оборонних цілей, так і для миротворчих операцій за його межами [1], та закріплення принципу колективної безпеки всіх держав-членів ЄС [2, с. 181–182].

Зазначимо, що в процесах інтеграції простежується значна кількість труднощів та упереджень з боку держав-членів ЄС, які не налаштовані поступатися власним суверенітетом та повноваженнями в цій сфері. З огляду на це ефективність СПБО спричиняє більше нарікань, ніж схвальних відгуків. Наприклад, французький експерт Ф. Ейсбур з прикрістю констатує, що: «...поки що СПБО краще вдавалося вигадувати гучні назви на кшталт «бойових тактичних груп» і «основоположних пріоритетів», ніж проводити історичні операції» [3, с. 26].

Водночас можна очікувати, що найближчим часом європейська інтеграція в цій сфері тільки поглиблюватиметься, і це матиме прямий вплив на співробітництво ЄС із третіми країнами, в тім числі з Україною. Об'єктивно визнаним фактом є те, що розгортання співробітництва між Україною та Європейським Союзом у сфері безпеки та оборони відбуватиметься і в рамках Угоди про асоціацію. Наприклад, О.І. Пошедін відносить Угоду до переліку основних правових актів, на яких ґрунтується співробітництво з ЄС у сфері Спільної політики безпеки та оборони [6, с. 56].

Відповідно, актуальним є дослідження правових засад співробітництва між Україною та ЄС у сфері безпеки та оборони згідно з Угодою. Зазначимо, що в положеннях цього документа міститься значна кількість норм, які спрямовані на розвиток відносин між Україною та ЄС у цій сфері. Зокрема, ще в преамбулі Угоди зафіксовано, що однією з цілей її укладення сторони є: «Досягнення дедалі тіснішого зближення позицій з двосторонніх, регіональних та міжнародних питань, які становлять взаємний інтерес з урахуванням Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, у тому числі Спільної політики безпеки та оборони» [8]. Крім того, «розвиток діалогу та поглиблення співробітництва між Сторонами у сфері безпеки

та оборони» зазначений у ст. 4 Угоди, серед цілей політичного діалогу між Україною та Європейським Союзом [8].

Основні релевантні норми містяться в Розділі II Угоди «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики», а саме в ст. 7 та ст. 9–13 [8]. З них ст. 7 «Зовнішня та безпекова політика» є рамковою стосовно наступних статей і містить положення щодо питань сфери безпеки та оборони, в яких сторони прагнуть поглиблювати своє співробітництво, зокрема, такими визначено: недопущення конфліктів та антикризове управління, регіональна стабільність, роззброєння, нерозповсюдження ядерної зброї, контроль над озброєннями та експортом зброї тощо [8].

У наступних статтях основи співпраці з цих питань закріплені детальніше. Зокрема, у ст. 9 «Регіональна стабільність» зазначено про намір сторін активізувати спільні зусилля з метою поширення стабільності, безпеки та демократичного розвитку у спільному сусідському просторі, а також про співпрацю з метою мирного врегулювання регіональних конфліктів відповідно до основоположних норм та принципів міжнародного права.

На практиці це означатиме, що Україна координуватиме свою зовнішньополітичну позицію стосовно т. зв. заморожених та нових конфліктів в Чорноморсько-Кавказькому регіоні, наприклад, щодо конфліктів у Придністров'ї, Абхазії та Південній Осетії, Нагірному Карабаху тощо з позицією ЄС. З іншого боку, це може також допомогти і міжнародній діяльності нашої держави з урегулювання цих конфліктів (зокрема, багаторічній роботі з вирішення придністровської проблеми), оскільки дасть змогу вимагати активнішої позиції та долучення представників ЄС.

Подібні зобов'язання стосовно активізації спільних зусиль містяться і в ст. 10 «Попередження конфліктів, антикризове управління та військово-технічне співробітництво». Особливо важливими є її положення щодо участі України в цивільних та військових місіях ЄС із подолання криз та запобігання конфліктів, а також щодо допуску українських військових до військових тренувань та навчань у рамках Європейського Союзу. У майбутньому українські миротворці матимуть змогу брати участь у військових операціях ЄС, які нині відбуваються в низці держав Європи, Африки та Азії.

Питанню нерозповсюдження та контролю над озброєннями присвячені ст. 11–12 Угоди. Особливо актуальними в контексті майбутньої ліквідації наслідків збройного конфлікту на Донбасі для України може бути положення ст. 12, яке передбачає, що сторони розвиватимуть співпрацю з «подолання наслідків покинутих боєприпасів, що не вибухнули, для цивільного населення та навколишнього природного середовища» [8]. На жаль, очевидно, що ця проблема ще тривалий час буде актуальною і після закінчення АТО, тому допомога ЄС є особливо важливою з цього погляду.

У ст. 13 «Боротьба з тероризмом» йдеться про розвиток співпраці між ЄС та Україною з метою протидії та запобігання тероризму відповідно до міжнародно-правових норм у цій сфері.

Якщо стверджувати про інституційні засади співробітництва між Україною та ЄС у сфері безпеки та оборони, то в Угоді міститься положення п. 3 ст. 10, яке передбачає налагодження співробітництва з Європейським оборонним агентством (далі – ЄОА). У цьому положенні, зокрема, визначено, що «Україна та Європейське оборонне агентство... налагодять тісні контакти для обговорення питань, пов'язаних з удосконаленням військових спроможностей, зокрема питання технічного характеру» [8].

Співробітництво з ЄОА було і раніше, однак положення Угоди, як зазначив О.І. Пошедін, відкривають нові можливості для нього [6, с. 57]. Експерти також наголошують, що Угода відкриває перед Україною перспективи розвитку співпраці з ЄОА в низці сфер, наприклад: стратегічні перевезення, протидія саморобним вибуховим пристроям, військова медицина, ремонт і технічне обслуговування повітряних суден, бронетехніки та ін. [5, с. 41].

Незважаючи на те, що це єдина європейська структура у сфері безпеки та оборони, можна передбачати, що Україна розвиватиме співробітництво і з іншими європейськими установами в цій сфері. Зокрема, сьогодні таке співробітництво Україна веде також із Європейським агентством з управління операційною співпрацею на зовнішніх кордонах ЄС (FRONTEX), Європейським інститутом досліджень безпеки (ISS), Європейським поліцейським бюро (EUROPOL), Європейським поліцейським коледжем (CEPOL) [6, с. 45].

Наголосимо на тому, що положення Угоди про асоціацію не створюють автоматичних зобов'язань для ЄС із надання Україні військової та іншої підтримки в разі агресії проти неї чи погрози силою. Як слушно зазначив О.І. Пошедін «Угода про асоціацію хоча і відкриває нові можливості для більш широкого залучення України до Спільної політики та оборони ЄС, не спроможна повноцінно забезпечити військову безпеку України», оскільки ключові принципи колективної безпеки, які покладені в її основу, можуть застосовуватися лише по відношенню до держав-членів ЄС [6, с. 57]. Тому не варто розглядати ці положення як гарантію підвищення рівня національної безпеки України.

Отже, в умовах значних внутрішніх та зовнішніх викликів для України у сфері безпеки та оборони, розвиток співробітництва у цій сфері з Європейським Союзом є актуальним, як ніколи раніше. Проте очевидно, що хоча положення Угоди про асоціацію, які стосуються питань безпеки та оборони, і є кроком у правильному напрямку, однак самі по собі не вирішують всіх питань, які потенційно можуть бути предметом співробітництва в цій сфері. Водночас зазначимо, що інструменти, які передбачені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, можуть поглибити це співробітництво та вивести його на якісно новий рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гладенко О. М. Правові основи зовнішньополітичної діяльності ЄС за Лісабонським договором: український контекст / О. М. Гладенко // «Науковий вісник Академії муніципального управління». Сер. «Право». – № 1. – 2010.

2. Гороховская Е. В. Лиссабонский договор государств-членов Европейского союза в свете реформирования системы управления ЕС: общая характеристика / Е. В. Гороховская // Альманах міжнародного права . – 2010. – Вип. 2. – С. 176–183.
3. Ейнсбур Ф. Альянс з розрахунку / Ф. Ейнсбур // Світ у 2015 році : український випуск. – 2015. – С. 26.
4. Європейська інтеграція України: внутрішні чинники і зовнішні вплив (Аналітична доповідь Центру Разумкова) // Національна безпека і оборона. – 2013. – № 4–5. – С. 2–54.
5. Міжнародна конференція «Роль міжнародних організацій в національній безпеці України» (виступи учасників) // Національна безпека і оборона. – 2013. – № 6. – С. 20–45
6. Пошедін О. І. Воєнна безпека України в контексті співробітництва з Європейським Союзом / О. І. Пошедін // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України : наук. журн. – 2014. – № 3. – С. 53–59.
7. Снігир О. Європейська політика безпеки та оборони: стратегічні аспекти співпраці України з ЄС – визначення напрямів та формату / О. Снігир [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/November/2.htm>.
8. Угода про асоціацію між Україною та ЄС // [Електронний ресурс]. – Цит. 14.01.2015 р. – Режим доступу: - <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>
9. Treaty of Alliance and Mutual Assistance between His Majesty in respect of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the President of the French Republic. Signed at Dunkirk, on 4 March 1947. – Article I-II. Treaty Series. 1947, № 9. – P.189–194.

Стаття надійшла до редколегії 16.12.2014.

Прийнята до друку: 20 грудня 2014 р.

LEGAL FUNDAMENTALS OF THE COOPERATION BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND UKRAINE ACCORDING TO THE ASSOCIATION AGREEMENT

Ivan Horodysky

Ukrainian Catholic University,

Il. Svetsitskogo Str., 17, Lviv, 79011, Ukraine, tel. +38 (032) 240-99-44,

e-mail: Ivan.Horodysky@gmail.com

The conclusion of the Association Agreement between Ukraine and the European Union marked not only a victory of the democratic aspirations of Ukrainian and European vision of its

future. Its main hope, which is somewhat in the background in connection with the events of 2013-2015, is launching a qualitatively new stage of cooperation between Ukraine and the European Union, which will help to deepen and possibly to improve the process of European integration.

Common Security and Defence Policy of the European Union is the result of complex processes nearly seventy-year European integration, which began in 1948, signing of the Treaty of Alliance and Mutual Assistance (Dunkirk Treaty) between France and Britain. In the process of integration there is a remarkable number of difficulties and prejudice from the Member States that are not configured to yield their sovereignty and authority in this area. In view of this, the efficiency of the Common Security and Defence Policy causes more complaints than positive reviews. However, it can be expected that in the nearest future European integration in this area will only intensify, and this will have a direct impact on the European Union cooperation with the third countries, including Ukraine. Objectively recognized fact is that the development of cooperation between Ukraine and the European Union in the field of security and defense will take place in the framework of the Association Agreement.

Although the main subject-matter of the Agreement is the economical and trade issues, this document contains provisions which define the strategic directions of cooperation in a number of important areas. One of these, which are of fundamental importance in modern terms, is the sphere of security and defence. The development of cooperation between Ukraine and the European Union in this area is an essential key to successful completion of the process of integration of Ukraine into the European Union's political space.

In the article the issues of the legal regulation of relations between Ukraine and the European Union in the field of security and defense are studied. Special attention is paid to the analysis of the main stages of the formation and development either the common security and defense policy of the European Union and main stages of the cooperation between the European Union and Ukraine in this sphere. The common security and defense policy of the European Union is a result of the complicated processes of the European integration which lasted for practically 70 years starting in 1948. The provisions of the bilateral international treaties and agreements, which are define main principles of the cooperation between the Parties in this field, are outlined.

The provisions of the Association Agreement between Ukraine and the European Union in this regard are analyzed i.e. those, which are based on defined principles of cooperation between the parties in this area which are contained therein. The promising areas of cooperation between the Ukraine and the European Union in the sphere of security and defense are highlighted.

Among the major directions of the cooperation, which are set by the Association Agreement between Ukraine and the European Union, are analyzed the provisions concerning the nuclear disarmament and non-proliferation, the fight against terrorism, military and technical cooperation.

It is noted, that in conditions of the significant internal and external challenges faced by Ukraine in the field of defense and security, the development of cooperation in this area with the European Union is as relevant as never before. However, it is clear that although the provisions of the Association Agreement are related to security and defense issues, and are the step in the right direction, but they do not solve all the issues that may be the subject of cooperation in this area. However, we note that the instruments provided by the Association Agreement between Ukraine and the European Union can deepen this cooperation and bring it to a new level.

Key words: Common Security and Defense Policy, the Association Agreement, the European Union, Ukraine- European Union cooperation

ПРАВОВЫЕ ОСНОВАНИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ЕВРОПЕЙСКИМ СОЮЗОМ СООТВЕТСТВЕННО С СОГЛАШЕНИЕМ ОБ АССОЦИАЦИИ

Іван Городиський

*Український католицький університет,
ул. Іл. Свенцицького, 17, г. Львів 79011, Україна, тел. (032) 240-99-44,
e-mail: Ivan.Horodyskyu@gmail.com*

Заключення Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом ознаменовало собой не только победу демократических стремлений украинского и европейского видения будущего независимой Украины. Ее главным событием, которое оказалось за несколько на втором плане в связи с событиями 2013–2015 гг., является начало качественно нового этапа сотрудничества между Украиной и Европейским Союзом, который позволит углубить и вывести на новый уровень процесс европейской интеграции нашего государства.

Общая политика безопасности и обороны ЕС является результатом сложных почти семидесятилетних процессов интеграции европейских стран, которая началась в 1948 г., после заключения Договора о союзе и взаимопомощи (т.н. Дюнкеркский договор) между Францией и Великобританией. В процессах интеграции прослеживается значительное количество трудностей и предубеждений со стороны государств-членов ЕС, которые не настроены уступать собственным суверенитетом и полномочиями в этой сфере. Учитывая это, эффективность Общей политики безопасности и обороны ЕС вызывает больше негативных, чем положительных отзывов. В то же время, можно ожидать, что в ближайшее время европейская интеграция в этой сфере будет только углубляться, и это будет прямое влияние на сотрудничество Европейского Союза с третьими странами, в том числе с Украиной. Объективно признанным фактом является то, что развертывание сотрудничества между Украиной и Европейским Союзом в сфере безопасности и обороны будет происходить и в рамках Соглашения об ассоциации.

Несмотря на то, что главной предметной областью действия Соглашения является экономика и торговля, в этом документе содержатся положения, которые определяют стратегический курс сотрудничества в ряде важных сфер. Одной из таких, которая имеет фундаментальное значение в современных условиях, является сфера безопасности и обороны. Развитие сотрудничества Украины и Европейского Союза в этом направлении является неотъемлемым залогом успешного завершения процессов вхождения Украины в политическое пространство Европейского Союза.

В статье исследуется вопрос правового регулирования отношений между Украиной и Европейским Союзом в сфере безопасности и обороны. Особое внимание уделяется как изучению основных этапов становления и развития европейской политики безопасности и обороны, так и этапов сотрудничества между Украиной и Европейским Союзом в этой сфере. Общая политика безопасности и обороны ЕС является результатом сложных почти семидесятилетних процессов интеграции европейских стран, которая началась в 1948 г. Акцентируется на положениях международных договоров и соглашений, которые устанавливают основные принципы оборонной кооперации по линии Украина-Европейский Союз.

Проанализированы те положения Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом, которые касаются этих вопросов, определены основы сотрудничества между сторонами в этой сфере, которые содержатся в ней. Выделены перспективные направления сотрудничества на уровне Украина – Европейский Союз в сфере безопасности и обороны.

Среди основных направлений сотрудничества, предусмотренных Соглашением о ассоциации между Украиной и Европейским Союзом, анализируются положения, касающиеся ядерного разоружения и нераспространения ядерного оружия, борьбе с терроризмом, военно-техническому сотрудничеству.

Констатируется, в условиях значительных внутренних и внешних вызовов для Украины в сфере безопасности и обороны, развитие сотрудничества в этой сфере с Европейским Союзом является актуальным, как никогда раньше. Однако очевидно, что хотя положение Соглашения об ассоциации, которые касаются вопросов безопасности и обороны, и является шагом в правильном направлении, но сами по себе не решают всех вопросов, которые могут быть предметом сотрудничества в этой сфере. В то же время, отметим, что инструменты, которые предусмотрены Соглашением об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом, могут углубить это сотрудничество и вывести его на качественно новый уровень.

Ключевые слова: общая политика безопасности и обороны, Соглашение об ассоциации, Европейский Союз, Украина – Европейский Союз.